

SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI

„PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO

NA LATA 2021–2024”

w latach 2021-2022

Stan na 31 grudnia 2022 r.

Program Opieki nad Zabytkami Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2021-2024 (dalej zwany Programem), został przyjęty do realizacji uchwałą XXXI/451/21 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego 26 kwietnia 2021 roku. Dokument ten służy poprawie stanu zachowania środowiska kulturowego. Przedstawia rozwiązania organizacyjne i finansowe, jak również edukacyjne i wychowawcze, które mają doprowadzić do osiągnięcia tego celu.

Dziedzictwo historyczne jest dla źródłem tożsamości. Podejmowane działania przez organy samorządowe mają na celu ochronę dziedzictwa oraz stwarzanie warunków upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości, jego trwania i rozwoju. W Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 wskazano, że dziedzictwo kulturowe jest kluczowym elementem potencjału kulturowego i stanowi przedmiot ochrony, ale także potencjał, który powinien zostać wykorzystany dla obecnego i przyszłego rozwoju. Zabytki stanowiące świadectwo minionej epoki, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na ich wartość historyczną, artystyczną lub naukową wraz z upływem lat ulegają degradacji, zarówno w wyniku działań człowieka, jak i natury.

Sprawozdanie jest wypełnieniem zobowiązania wynikającego z art. 87 pkt 5 i 6 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, który nakłada na Zarząd Województwa przygotowanie co 2 lata sprawozdanie z realizacji Programu i przedstawienie go Sejmikowi Województwa Kujawsko-Pomorskiego, a także przekazanie Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków. Podsumowuje działania podjęte przez Samorząd Województwa zgodnie z jego kompetencjami, przedstawiając działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego w województwie kujawsko-pomorskim powołanych do tego urzędów administracji, jednostek samorządu terytorialnego oraz działających na tym polu instytucji kultury, organizacji pozarządowych, kościołów i związków wyznaniowych oraz innych podmiotów.

Zakres działań administracji publicznej w obszarze opieki nad zabytkami

Obowiązek sporządzenia przez jednostki samorządu terytorialnego programu opieki nad zabytkami nakłada art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Na koniec 2022 roku 54 jednostki samorządu terytorialnego złożyły do zaopiniowania powiatowe i gminne programy opieki do Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków.

Środki publiczne są kierowane na ochronę zabytków na podstawie przepisów art. 73 – 83 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, i udzielane w trybie dotacji podmiotom władającym zabytkami, na ich wniosek (spełniający wymogi formalne). Dotacje są finansowane ze środków budżetu państwa – na podstawie decyzji organu, oraz ze środków budżetów samorządów szczebla wojewódzkiego, powiatowego i gminnego – na podstawie uchwał odpowiednio: sejmiku województwa, rady powiatu i rady gminy. Środki budżetu państwa przeznaczone na ochronę zabytków są rozdzielane przez ministra ds. kultury i dziedzictwa narodowego, a w części będącej w dyspozycji wojewody – przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Dotacje na konserwację i remonty obiektów sakralnych i kościelnych o wartości zabytkowej są także udzielane przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, ze środków Funduszu Kościelnego.

W okresie sprawozdawczym, podmioty władające zabytkami na terenie województwa kujawsko-pomorskiego pozyskały z ww. źródeł finansowania następujące dotacje:

DOFINANSOWANIE PRAC PRZY ZABYTKACH Z TERENU WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO			
PODMIOT UDZIELAJACY DOTACJI	2021	2022	RAZEM
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego	9 675 000,00	10 168 870,00	19 843 870,00
Wojewódzki Konserwator Zabytków	1 775 367,44	1 164 000,00	2 939 367,44
Województwo Kujawsko-Pomorskie ¹	10 073 169,92	15 297 938,82	25 371 108,74
Gminy i powiaty ²	4 157 674,85	3 850 054,01	8 007 728,86

¹ Przedstawione dane dotyczą realizowanych dotacji w danym roku i w projekcie partnerskim

² Przedstawione dane powstały na podstawie informacji złożonych przez gminy i powiaty

Samorządowe instytucje kultury jako partner Samorządu Województwa współuczestniczący w działaniach na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego regionu.

Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego, doceniając rolę instytucji dla których pełni funkcję organizatora, i ich wpływ na kształtowanie tożsamości kulturowej i historycznej mieszkańców regionu, przykłada wielką wagę do wzmacniania ich pozycji. W latach 2021-2022 w każdej samorządowej instytucji kultury kontynuowane były projekty, które nie tylko w znaczący sposób wpłynęły na poprawę ich infrastruktury, ale również na wzbogacenie, uatrakcyjnienie i rozszerzenie oferty merytorycznej.

Samorząd pełni funkcję organizatora dla 16 wojewódzkich instytucji kultury oraz rolę współorganizatora dla toruńskiej instytucji kultury. Zobowiązany jest przekazywać środki finansowe w formie dotacji podmiotowej na dofinansowanie działalności bieżącej w zakresie realizowanych zadań statutowych. W roku 2021 r. na powyższy cel przeznaczono łącznie 85,3 mln, natomiast w 2022 roku 102,3 mln. zł. Część siedzib wojewódzkich instytucji kultury usytuowana jest w obiektach zabytkowych, na które w okresie sprawozdawczym systematycznie pozyskiwano środki z funduszy europejskich i dofinansowywano prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane.

Wskaźniki realizacji celów programu

Program Opieki nad Zabytkami Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2021-2024 zakłada realizację dwóch celów głównych Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategii Przyspieszenia 2030+ : Zdrowe, aktywne i zamożne społeczeństwo oraz Dostępna przestrzeń i czyste środowisko - poprzez wykonanie 32 zadań, przypisanych 8 działaniom w obrębie 2 celów operacyjnych. Podmiotem odpowiedzialnym za wdrażanie programu jest Zarząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego, wykonujący zadania przy pomocy poszczególnych departamentów Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego, a instytucją koordynującą realizację programu jest Departament Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Do zadań koordynatora w szczególności należy: zapewnienie przepływu informacji pomiędzy podmiotami uczestniczącymi w procesie realizacji, prowadzenie monitoringu wdrażania zadań, przygotowanie projektów sprawozdań z etapów realizacji programu, weryfikacja stopnia realizacji celów oraz sformułowanie wytycznych do oceny końcowej. Powodzenie realizacji Programu jest uzależnione od determinacji i zaangażowania we współpracę wszystkich podmiotów odpowiedzialnych za

wykonywanie poszczególnych grup zadań. W celu usprawnienia procesu monitorowania przemian zachodzących w obszarach wyznaczonych działań ustalono wskaźniki monitorowania przypisane do każdego celu głównego i operacyjnego.

WSKAŹNIKI REALIZACJI CELÓW PROGRAMU	
Cel główny: Zdrowe, aktywne i zamożne społeczeństwo	
Cel operacyjny: Kultura, sztuka i dziedzictwo narodowe	
Wskaźniki	Źródła
<ul style="list-style-type: none"> - liczba zorganizowanych przedsięwzięć konkursów, spotkań, szkoleń, warsztatów i innych działań edukacyjnych; - liczba opublikowanych materiałów popularnonaukowych i edukacyjnych z zakresu dziedzictwa kulturowego (opracowane bądź dotowane przez Samorząd Województwa, opracowane przez instytucje kultury); - liczba wyznaczonych nowych szlaków kulturowych bądź zagospodarowania istniejących szlaków; - liczba nowych wpisów na Krajową Listę Dziedzictwa Niematerialnego; - liczba działań edukacyjnych i popularyzatorskich; - liczba przeprowadzonych badań i dokumentacji. 	<ul style="list-style-type: none"> - Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego; - wojewódzkie instytucje kultury.
Cel główny: Dostępna przestrzeń i czyste środowisko	
Cel operacyjny: Przestrzeń kulturowa	
Wskaźniki	Źródła
<ul style="list-style-type: none"> - liczba utworzonych pomników historii; - liczba utworzonych parków kulturowych; - liczba obiektów lub zespołów obiektów wpisanych na Listę Skarbów Dziedzictwa; - liczba obiektów lub zespołów obiektów wpisanych do wojewódzkiego rejestru zabytków i ewidencji z podziałem na zabytki nieruchome, ruchome i archeologiczne, z uwzględnieniem wpisów obszarowych; - liczba obiektów wykreślonych z wojewódzkiego rejestru zabytków i ewidencji z podziałem na zabytki nieruchome, ruchome i archeologiczne; - liczba udzielonych dofinansowań prac związanych z pracami konserwatorskimi, restauratorskimi i robotami budowlanymi. 	<ul style="list-style-type: none"> - Ministerstwo Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu; - Narodowy Instytut Dziedzictwa, Oddział Terenowy w Toruniu; - Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Toruniu; - Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego; - wojewódzkie instytucje kultury.

1. Cel główny: Zdrowe, aktywne i zamożne społeczeństwo

Cel operacyjny: Kultura, sztuka i dziedzictwo narodowe

Walory dziedzictwa kulturowego to jeden z ważniejszych czynników rozwoju gospodarczego, a szczególnie w obszarze turystyki kulturowej. Wskazane kierunki działań mają na celu podkreślenie, iż dziedzictwo kulturowe, zarówno materialne jak i niematerialne można wykorzystać do kreowania usług i produktów dotyczących rozwoju oferty spędzania czasu wolnego, wspierania inicjatyw związanych z dziedzictwem materialnym i niematerialnym,

w tym wspierania tradycyjnych form działalności gospodarczej czy adaptacji obiektów do nowych funkcji związanych z poszerzaniem oferty kulturowej i turystycznej.

W okresie sprawozdawczym Departament Kultury i Dziedzictwa Narodowego podejmował wiele działań związanych z popularyzacją dziedzictwa, jednak najważniejszym przedsięwzięciem była organizacja Konkursu „Dziedzictwo wieków”. Konkurs został ustanowiony w 2012 r. celem wyróżnienia prac konserwatorskich i restauratorskich przy zabytkach województwa kujawsko-pomorskiego, cechujących się wysoką jakością oraz szczególną dbałością o kompleksowe przywrócenie im świetności i utrwalenie ich kulturowej wartości. Jest również uhonorowaniem osób/instytucji za szczególne osiągnięcia związane z opieką nad zabytkami i ochroną zabytków oraz promocji dobrych wzorów realizacji prac przy zabytku.

Medal „Hereditas Saeculorum”, będący nagrodą w konkursie, jest uroczyście wręczany podczas wojewódzkich obchodów Europejskich Dni Dziedzictwa, we wrześniu. W okresie sprawozdawczym zorganizowano dwie edycje konkursu, których laureatami zostali:

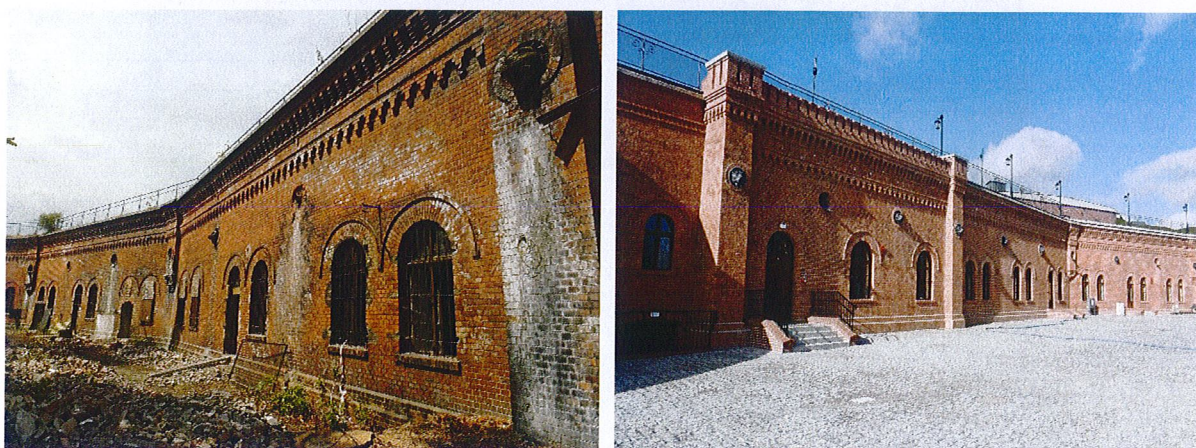
Foto: Szymon Zdziebło

Rok 2021:

W kategorii I „za prace konserwatorskie i restauratorskie” została wyróżniona Parafia Rzymskokatolicka p.w. św. Apostołów Piotra i Pawła w Dębowej Łące za konserwację elewacji zewnętrznych i remont dachu kościoła wraz z wykonawcą prac firmą - Konserwacja Zabytków ARTKONS oraz Muzeum Twierdzy Toruń Oddział Muzeum Okręgowego w Toruniu za adaptację Koszar Bramy Chełmińskiej na Muzeum Twierdzy Toruń Oddział Muzeum Okręgowego i wykonawca prac - Firma Budowlana Fijałkowski i Sp. z o. o.

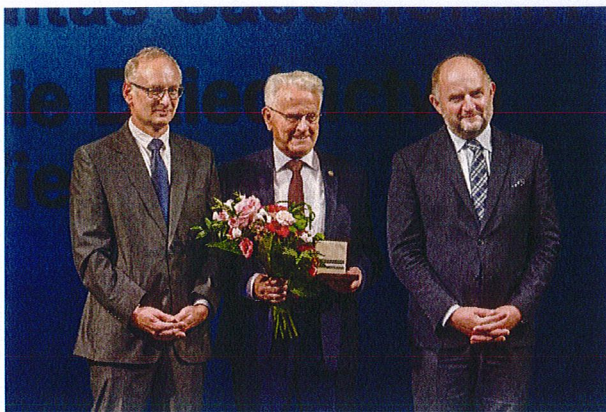

Foto: Dębowa Łąka – Jacek Kłosiński

Foto: Muzeum Okręgowe

W kategorii II: „za szczególne osiągnięcia związane z opieką nad zabytkami i ochroną zabytków” medal otrzymali Zbigniew Nawrocki oraz Andrzej Budziak.

Foto: Szymon Zdziebło

Rok 2022:

W kategorii I – za prace konserwatorskie i restauratorskie nagrodę odebrała:

- Gmina Kruszwica - za rewitalizację i zmianę funkcji użytkowania wiatraka typu „Kozłak” w Chrośnie oraz firma Modern House, Podsarnie;

Foto: Gmina Kruszwica

Foto: Lech Narębski

- Hotel Eter w Toruniu - za modernizację i zmianę funkcji użytkowania dawnego szpitala-przytułku św. Jakuba, przy ul. Szpitalnej 4 oraz wykonawcy prac Atlant Konserwacje i Renowacje Zabytków i Firma Budowlana Demski – Renowacje w Toruniu;

Foto: <https://www.modernizacjaroku.org.pl/pl/edition/2837/object/3249/hotel-eter-restauracja-esencja-ul-szpitalna-4-torun>

Foto: Lech Narębski

- Hotel 1231 Infirmeria w Toruniu za rozbudowę oraz firma Restauro Sp. z o.o. jako wykonawcy prac.

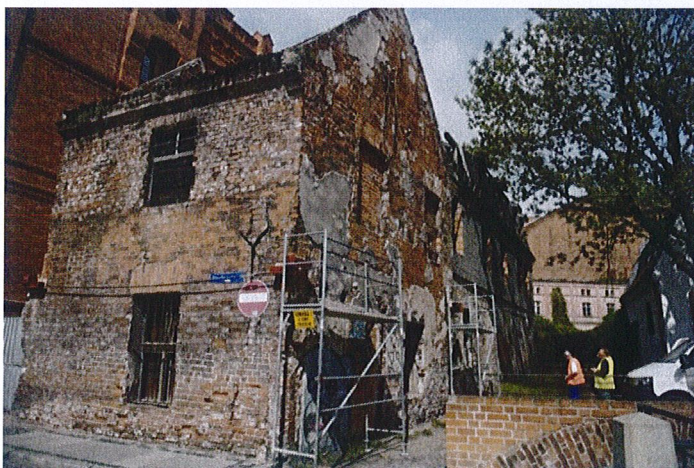
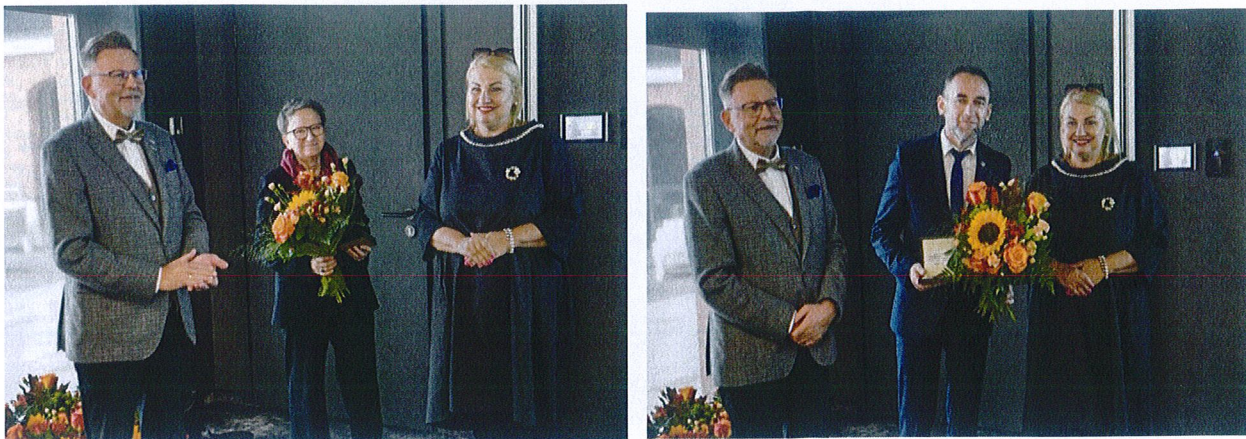

Foto: Grzegorz Olkowski

Foto: Lech Narębski

W kategorii II - za szczególne osiągnięcia związane z opieką nad zabytkami i ochroną zabytków dr inż. arch. Bożena Zimnowoda-Krajewska i dr hab. Michał Pszczółkowski.

Foto: Andrzej Goiński

Wręczenie medali Hereditas Saeculorum w 2021 r. odbyło się w Teatrze W. Horzycy w Toruniu 20 września, spotkanie uświetnił koncert Mariusza Lubomskiego. Natomiast w 2022 r. uroczystość odbyła się w Hotelu 1231**** Infirmeria w Toruniu, 23 września, który był laureatem nagrody.

Uroczystość wręczenia Medali Marszałka od 2020 r. połączona jest z konkursem Musejon, który zorganizowany jest przez Samorząd Województwa we współpracy z Oddziałem Kujawsko-Pomorskim Stowarzyszenia Muzealników Polskich. Regionalny konkurs Musejon - Kujawsko-Pomorskie Muzealne Wydarzenie Roku, którego adresatem są muzea zlokalizowane na terenie województwa kujawsko-pomorskiego, ma na celu promocję działalności muzealnej i jej znaczenia dla budowy tożsamości lokalnej i regionalnej. Do drugiej edycji konkursu (w 2021 r.) zgłoszono 27 projektów w trzech kategoriach – „Wystawa”, „Działalność naukowa i wydawnicza” oraz „Edukacja i Regionalizm”. Honorowe statuetki Musejon, autorstwa Sebastiana Mikołajczaka otrzymali: w I kategorii „Wystawa” - Muzeum Etnograficzne im. Marii Znamierowskiej-Prüfferowej w Toruniu, w II kategorii „Działalność naukowa i wydawnicza” - Muzeum Okręgowe w Toruniu i w III kategorii „Edukacja i Regionalizm” - Muzeum Ziemi Kujawskiej i Dobrzyńskiej we Włocławku. W 2022 r. statuetki Musejon otrzymali: w I kategorii „Wystawa” - Muzeum Okręgowe w Toruniu za projekt „Nowa wystawa stała w Muzeum Twierdzy Toruń”; w II kategorii „Działalność naukowa i wydawnicza” - Muzeum Wodociągów w Bydgoszczy za publikację „120 lat bydgoskich wodociągów i kanalizacji (1900-2020) z perspektywy Muzeum Wodociągów”; w III kategorii „Edukacja i Regionalizm” - Muzeum Ziemi Kujawskiej i Dobrzyńskiej we Włocławku za projekt "Haft kujawski ginie. Nauczmy, ocalmy".

Foto: <https://edupolis.pl/tag/konkurs-musejon-kujawsko-pomorskie-muzealne-wydarzenie-roku/>

Samorząd Województwa przywiązując wielką wagę do zachowania tradycji regionalnych, i od wielu lat aktywnie wspiera i promuje twórczość ludową. Jest m.in. fundatorem nagród w konkursach kierowanych do twórców ludowych – Konkursu Aktywności Artystycznej Twórców Ludowych, Konkursu Sztuki Ludowej Pałuk i Konkursu Współczesnej Sztuki Ludowej w Borach Tucholskich. W 2021 r. przyznano twórcom łącznie 98 nagród wydatkując na ten cel 59,2 tys. zł. W 2022 r. samorząd województwa sfinansował nagrody w lokalnych konkursach - Konkurs Sztuki Ludowej Pałuk, Konkurs Współczesnej Sztuki Ludowej w Borach Tucholskich, Konkurs Moja Droga - Kujawskie Dziedzictwo, konkurs rzeźbiarski w ramach pleneru „U Styperków” oraz konkurs wojewódzki skierowany do twórców ze wszystkich regionów etnograficznych wchodzących w skład województwa kujawsko-pomorskiego tj. Konkursu Aktywności Artystycznej Twórców Ludowych. Konkursy, nie tylko pozwalają na wyłonienie i zachowanie oryginalnych oraz wartościowych dzieł twórców ludowych, ale również stanowią motywację do systematycznej pracy i kontynuacji tradycji. W 2022 r. ufundowano 111 nagród, wydatkując na ten cel 62,8 tys. zł.

Ważną rolę dla upowszechniania wiedzy o wartości dziedzictwa kulturowego regionu (materialnego jak i niematerialnego) pełnią wojewódzkie jednostki kultury. Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego prowadzi i organizuje działalność kulturalną poprzez samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie takiej działalności jest podstawowym celem statutowym.

PROJEKTY DOFINANSOWANE ZE ŚRODKÓW WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO W RAMACH ŚRODKÓW, KTÓRYCH DYSPONENTEM JEST SAMORZĄD WOJEWÓDZTWA

DOFINANSOWANIA W RAMACH DOTACJI CELOWYCH 2021-2022

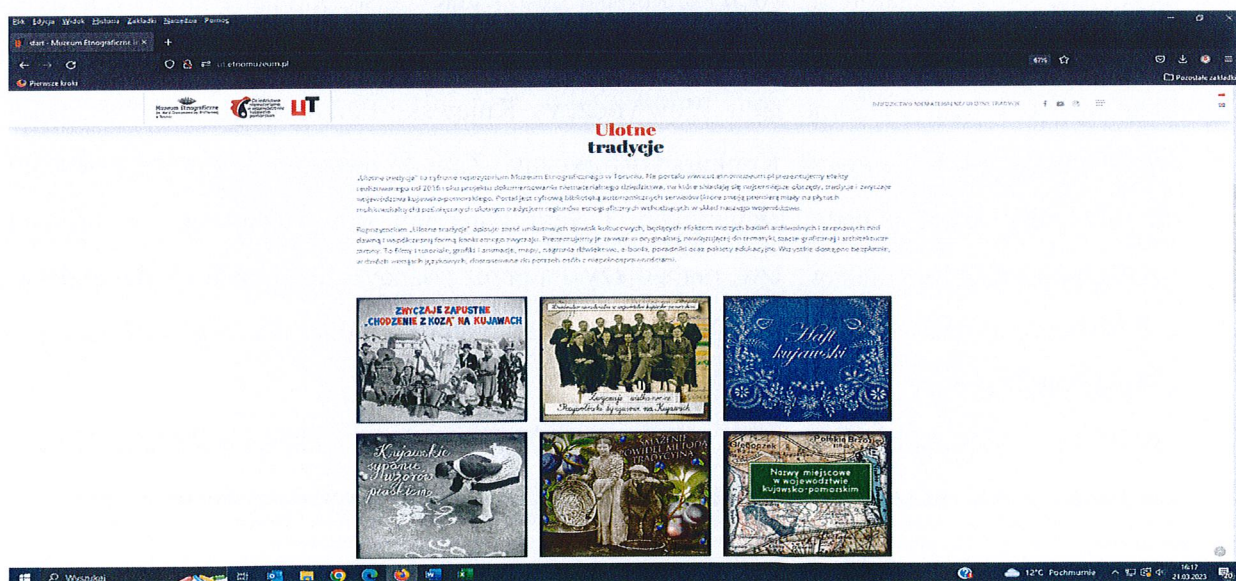
Lp.	Podmiot dofinansowany	Zadanie	Dofinansowanie
1.	Wojewódzka Biblioteka Publiczna - Książnica Kopernikańska w Toruniu	Wydanie 21 tomu czasopisma naukowego "Folia Torunsiensia"	6 000,00 zł
2.		Wydanie 22 tomu czasopisma naukowego "Folia Torunsiensia"	6 000,00 zł
3.		Zabezpieczenie kolekcji zbiorów Książnicy Kopernikańskiej zaliczanych do NZB	22 720,00 zł
4.		Utworzenie strony www.kodekskorwina.pl w wersji polskiej i angielskiej	9 480,00 zł
5.		Wykonanie projektu oraz medalu z okazji 100-lecia powstania Biblioteki Publicznej – Książnicy Kopernikańskiej w Toruniu	30 000,00 zł
6.		Wykonanie profesjonalnych fotografii kodeksu "Espitola de laudibus Augustae Bibliothecae atque libri quatuor versibus scripti eodem argumento ad serenissimum Mathiam C orvinum Panoniae regem"	15 000,00 zł
7.	Kujawsko-Pomorskie Centrum Dziedzictwa w Toruniu	Badanie polskich strat wojennych – „Badania strat wojennych kolekcjo prywatnej – pałac w Nawrze”	11 400,00 zł
8.	Muzeum Ziemi Kujawskiej i Dobrzyńskiej we Włocławku	Konserwacja narzędzi i maszyn rolniczych do wystawy stałej w Kujawsko-Dobrzyńskim Parku Etnograficznym w Kłóbce	40 950,00 zł
9.		Kultura ludowa i tradycyjna – „Świat duchowej wyobraźni. Dewocyjne obrazy pochodzenia fabrycznego w zbiorach etnograficznych w Muzeum we Włocławku	10 477,00 zł
10.		Opracowanie publikacji książkowej pt. „Strony rodzinne matki Chopina”	10 000,00 zł
11.	Muzeum Etnograficzne im. Marii Znamierowskiej-Prüfferowej w Toruniu	Wspieranie działań muzealnych – Prace konserwatorskie w obiektach architektonicznych – muzealiach w Muzeum Etnograficznym	110 149,00 zł
12.		Wspieranie działań muzealnych – Ratujemy kolekcję – konserwacja dwóch zabytkowych bryczek	6 400,00 zł
13.		Wspieranie działań muzealnych – Prace konserwatorskie w obiektach architektonicznych – muzealiach w Muzeum Etnograficznym	124 016,00 zł
14.		Kultura ludowa i tradycyjna – Wydanie książek Wandy Modzelewskiej i Klemensa Krajewskiego w serii wydawniczej „Etnografia Ocalona”	17 121,00 zł
SUMA			419 713,00 zł

Uchwałą Nr XXX/450/21 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 26 kwietnia 2021 r. utworzono nową wojewódzką instytucję kultury – Kujawsko-Pomorskie Centrum Dziedzictwa z siedzibą w Toruniu, której celem statutowym jest eksponowanie wartości i znaczenia dziedzictwa kulturowego województwa kujawsko-pomorskiego, jako czynnika rozwoju wspólnoty regionalnej w jej społecznym i ekonomicznym wymiarze oraz kreowanie mechanizmów wzmacniających regionalną tożsamość opartą na lokalnych wyróżnikach reprezentatywnych dla dziedzictwa kulturowego regionu. Do podstawowych działań Centrum należy przywrócenie zespołowi pałacowo-parkowemu w Nawrze, jego dawnego blasku, nawiązując do tradycji tego miejsca jako ostoji myśli patriotycznej i życia kulturalnego oraz inspirowanie i wyznaczanie kierunków oraz programów działalności dla miejsc, obiektów, przestrzeni, mających istotne znaczenie dla zróżnicowanego dziedzictwa kulturowego regionu, m.in. takich jak: Park Kulturowy Wietrzychowice, piastowski zespół osadniczo-sakralny w Kałdusie, zespół pałacowo-parkowy w Warszewicach, zespół tężniowo -solankowy w Ciechocinku, czy też miejsc związanych z osobą Fryderyka Chopina i jego rodziny. 26 czerwca 2022 r. w Nawrze była się uroczystość, podczas której spadkobiercy rodziny Szczanieckich, ostatnich przedwojennych właścicieli Nawry, oficjalnie przekazali, na ręce marszałka Piotra Całbeckiego, pałac i otaczający go park samorządowi województwa.

Foto: Szymon Zdziebło

Od 2015 r. koordynatorem działań podejmowanych na terenie województwa kujawsko-pomorskiego związanych z ochroną dziedzictwa niematerialnego jest Muzeum Etnograficzne im. Marii Znamierowskiej-Prüfferowej w Toruniu. Zgodnie ze złożoną informacją w latach 2021-2022 zrealizowano 58 zadań związanych z edukacją i popularyzacją dziedzictwa niematerialnego. Program przygotowany przez muzeum był bardzo szeroki, zajęcia skierowane były zarówno do najmłodszych, np. „Tradycja w małym paluszku”, jak i do seniorów np. „Weekend seniora z kulturą”. W „Europejską Noc Muzeów” 2021 r. odbył się maraton podcastów Muzeum Etnograficznego w Toruniu. Audycje poświęcone były m.in. opowieściom o snach i marzeniach sennych, recepturach na bezsenność, dostępne są stronie i muzealnych profilach społecznościowych oraz na najpopularniejszych serwisach streamingowych. „Ulotne tradycje” to cyfrowe repozytorium Muzeum Etnograficznego w Toruniu, które powstało dzięki wsparciu finansowemu Urzędu Marszałkowskiego w 2021 r. Na portalu www.ut.etnomuzeum.pl prezentowane są efekty realizowanego od 2016 r. projektu dokumentowania niematerialnego dziedzictwa, na które składają się najcenniejsze obrzędy, tradycje i zwyczaje województwa kujawsko-pomorskiego. Portal jest cyfrową biblioteką autonomicznych serwisów (które swoją premierę miały na płytach multimedialnych) poświęconych ulotnym tradycjom regionów etnograficznych wchodzących w skład województwa. Repozytorium „Ulotne tradycje” opisuje sześć unikatowych zjawisk kulturowych, będących efektem badań archiwalnych i terenowych nad dawną i współczesną formą konkretnego zwyczaju i będzie sukcesywnie powiększane. Prezentowane są filmy i tutoriale, grafiki i animacje, mapy, nagrania dźwiękowe, e-booki, poradniki oraz pakiety edukacyjne. Wszystkie ww. materiały są bezpłatnie, udostępnione w dwóch wersjach językowych, dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Kujawsko-Pomorskie Centrum Kultury w Bydgoszczy, będące koordynatorem Europejskich Dni Dziedzictwa w województwie kujawsko-pomorskim prowadzi działania mające na celu promocję inicjatyw i przedsięwzięć, odbywających się w ramach Europejskich Dni Dziedzictwa na terenie województwa kujawsko-pomorskiego. Współpracując z Narodowym Instytutem Dziedzictwa w Warszawie oraz lokalnymi instytucjami koordynuje wojewódzkie obchody EDD. Ponadto upowszechnia informacje o wydarzeniach dla ich uczestników. Przygotowuje informator, prowadzi stronę EDD w kujawsko-pomorskim na portalu społecznościowym facebook, systematycznie publikuje informacje o wydarzeniach EDD w wojewódzkiej zakładce ogólnopolskiego serwisu – edd.nid.pl. W 2021 r. tematem przewodnim 29. ogólnopolskiej edycji EDD było hasło „Smaki Dziedzictwa”, w ramach którego Kujawsko-Pomorskie Centrum Kultury zorganizowało 18 września 2021 r. w Salonie Hoffmana prelekcję dotyczącą bydgoskich browarów oraz miejsc w których w XIX wieku sprzedawano piwo oraz festyn „Biesiada z kozłem”, na którym prezentowano dania regionalne. W ramach Europejskich Dni Dziedzictwa 2022 odbywających się pod hasłem „Połączeni dziedzictwem” odbyło się 40 wydarzeń w 21 miejscowościach. Imprezy oprócz Kujawsko-Pomorskiego Centrum Kultury w Bydgoszczy przygotowało 44 instytucji, fundacji i organizacji (39 organizatorów oraz 7 partnerów). Inauguracja EDD odbyła się 10 września 2022 r. w odnowionej części dworca kolejowego w Aleksandrowie Kujawskim, w sali kolumnowej im. Edwarda Stachury. W ramach imprezy zorganizowano wernisaż wystawy „Gorsety kobiet” według koncepcji Małgorzaty Grosman. Dodatkowo w ramach wojewódzkich obchodów przygotowano zwiedzanie zajezdni tramwajowej w Grudziądzu, a w Bydgoszczy - rejs tramwajem wodnym „Słonecznik”.

Kujawsko-Pomorskie Centrum Kultury w Bydgoszczy w zakresie dziedzictwa kulturowego rokrocznie jest organizatorem dwóch konkursów odbywających się pod patronatem Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego, w których przyznawane są nagrody Marszałka finansowane z budżetu Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Od 2005 roku organizowany jest Wojewódzki Konkurs Historyczny „Zabytki naszego regionu” adresowany do młodzieży szkół ponadpodstawowych. Celem konkursu jest rozbudzanie w młodych ludziach poczucia tożsamości z tzw. małą ojczyzną przez poznawanie jej historii, dziedzictwa kulturowego, a przede wszystkim zabytków. Każda edycja konkursu jest organizowana pod konkretnym hasłem:

- w 2021 r. – „Ze szkolnej ławy. Historia, pamiątki, wspomnienia” na którą nadesłano 21 prac;
- w 2022 r. – „Co uważasz za skarb architektury regionu kujawsko-pomorskiego” 38 prac.

Drugi konkurs to Ogólnopolski konkurs fotograficzny „Portret z kujawsko-pomorskim zabytkiem w tle”. Jego celem jest promowanie zabytków architektury z woj. kujawsko-pomorskiego poprzez zachęcanie do wykonywania zdjęć osób na ich tle. Konkurs ten organizowany jest w ramach wojewódzkich obchodów EDD. W latach 2021-2022 odbyły się dwie jego edycje, na które nadesłano 228 fotografii.

W ramach wsparcia działań popularnonaukowych i edukacyjnych przez samorząd województwa należy wymienić również udzielanie dotacji w trybie otwartych konkursów ofert na wykonywanie zadań publicznych związanych z realizacją zadań samorządu województwa w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego, jak również przyznawanie stypendiów artystycznych. Samorząd docenia inicjatywy sprzyjające ożywieniu kulturalnemu obiektów zabytkowych i ich promocji.

PROJEKTY DOFINANSOWANE ZE ŚRODKÓW WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO W RAMACH ŚRODKÓW, KTÓRYCH DYSPOONENTEM JEST SAMORZĄD WOJEWÓDZTWA			
GRANTY 2021-2022			
Lp.	Podmiot dofinansowany	Zadanie	Dofinansowanie
1.	Stowarzyszenie na Rzecz Ocalenia Śladów Przeszłości w Gminie Cekcyn "Światło"	XI Inscenizacja historyczna w Wierzchucinie	5 000,00
2.	Oddział Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego im. Zygmunta Kwiatkowskiego w Golubiu-Dobrzyniu	600-lecie wojny golubskiej	6 000,00
3.	Towarzystwo Naukowe w Toruniu	Publikacja książki „Toruńska Kamienica czynszowa w latach 1850-1914”	10 000,00
4.	Fundacja Generał Elżbiety Zawackiej. Archiwum i Muzeum Pomorskie Armii Krajowej oraz Wojskowej Służby Polek	Miejsca pamięci, wydarzenia, bohaterowie, którym zawdzięczamy Niepodległość Polski! - Prelekcje, warsztaty i spacer historyczne.	5 000,00
5.	Fundacja Generał Elżbiety Zawackiej. Archiwum i Muzeum Pomorskie Armii Krajowej Oraz Wojskowej Służby Polek.	Miejsca pamięci, wydarzenia, bohaterowie, którym zawdzięczamy Niepodległość Polski!" - Prelekcje, warsztaty i spacer historyczne.	7 000,00
6.	Towarzystwo Przyjaciół Muzeum Okręgowego w Toruniu	Katalog monograficzny POMIĘDZY - Awers/ Rewers. Medale i Monety Sebastiana Mikołajczaka	15 000,00
7.	Towarzystwo Przyjaciół Muzeum Okręgowego w Toruniu	Porządek dnia w dawnym Toruniu - realizacja wystawy i publikacja katalogu	5 000,00

8.	Klub Turystyki Rowerowej Horyzont Izbica Kujawska	Organizacja festynu archeologicznego Wietrzychowice	8 000,00
9.	Klub Turystyki Rowerowej Horyzont Izbica Kujawska	Organizacja festynu archeologicznego Wietrzychowice	8 000,00
10.	Stowarzyszenie Ziemia Izbicka	Wehikuł czasu	6 000,00
11.	Stowarzyszenie im. św. Jana Pawła II w Łubiance	Wydanie publikacji poświęconej życiu i działalności bpa Adolfa Szelażka.	5 000,00
12.	Toruńska Drużyna Wojów Słowiańskich "Dąb Pomorza"	Wakacyjne spotkania z historią	5 000,00
13.	Stowarzyszenie Rozwoju Solca Kujawskiego	Monografia pt. "Łowiczek - dzieje wsi, kościoła i parafii pw. Świętego Krzyża"	5 000,00
14.	Towarzystwo Ochrony Krajobrazu Kulturowego "Sukcesja"	Tablice terenowe ilustrujące historię zabytkowego zespołu pałacowo-parkowego i folwarcznego w Laskowicach	5 000,00
15.	Parafia Rzymsko-Katolicka pw. Świętego Andrzeja Boboli	Różne historie, wspólne miejsce.	3 999,96
16.	Parafia Rzymskokatolicka pw. Wniebowzięcia NMP w Bierzglowie	Zaprojektowanie i wykonanie wirtualnego spaceru po średniowiecznym zamku w Zamku Bierzglowskim.	6 000,00
17.	Fundacja "Twierdza Chełmno"	Święto Twierdzy Chełmno 2021	5 000,00
18.	Stowarzyszenie "Nasza Zielonka"	Konferencja historyczno-edukacyjna "Jan Henryk Dąbrowski w Bydgoszczy"	5 000,00
SUMA			114 999,96

STYPENDIA ARTYSTYCZNE 2021-2022			
1.	Ewa Doleżyńska-Sewerniak	Przeprowadzenie badań pn.: „Warsztat artysty malarza w Rzeczypospolitej w dobie późnego baroku: paleta”	6 000,00
2.	Monika Dąbkowska	Udział w kursie badań konserwatorskich	4 000,00

3.	Anna Kornelia Jędrzejewska	Projekt pn. „Pierniki w kujawsko-pomorskim. Regionalny szlak kulturowy zabytków oraz dawnych i współczesnych zwyczajów związanych z piernikarstwem”	7 000,00
4.	Beata Pranke-Zdziebło	Projekt pn. „Warsztat snycerski – forma zamknięta w drewnie”	4 500,00
5.	Dawid Schoenwald	Przygotowanie do wydania wydawnictwa „Przedwojenne pomniki i tablice pamiątkowe Grudziądz”	3 500,00
6.	Mateusz Soliński	Stworzenie popularnonaukowego filmu edukacyjnego o sztuce europejskiej w okresie od romanizmu do renesansu	4 500,00
7.	Szymon Spandowski	Wydanie książki – przewodnika pt. „Duchy toruńskich kamienic. Szlakiem starych napisów i szyldów reklamowych”	4 500,00
8.	Aleksandra Kleśta-Nawrocka	Projekt pn. „Tradycja zapisana w smaku. Kujawsko-pomorskie dziedzictwo kulinarne”	6 000,00
SUMA			40 000,00

Województwo kujawsko-pomorskie wspiera także wszelkiego rodzaju wydawnictwa poświęcone dziedzictwu kulturowemu.

WYKAZ PUBLIKACJI WYDANYCH PRZY WSPARCIU WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO		
PUBLIKACJE WŁASNE		
Lp.	Tytuł publikacji	Autor
1.	Wanda Błęńska - wszędzie są dobrzy ludzie	Scenariusz Maciej Jasiński; rysunki: Jacek Michalski
2.	Pola Negri. Podróż do gwiazd	Scenariusz Maciej Jasiński; rysunki: Jacek Michalski
3.	Bronisław Malinowski - bieg przez świat	Scenariusz Maciej Jasiński; rysunki: Jacek Michalski
4.	Albert Abraham Michelson. W stronę światła.	Scenariusz Maciej Jasiński; rysunki: Jacek Michalski
PUBLIKACJE WSPÓLFINANSOWANE Z BUDŻETU SAMORZĄDU WK-P		
Lp.	Tytuł publikacji	Autor/Wydawca
1.	Na dobre plony! Zwyczaje żniwne i dożynkowe w województwie kujawsko-pomorskim	Hanna M. Łopatyńska
2.	Legendy Kujaw i Pomorza	Małgorzata Jarocińska, Krystyna Truszyńska

3.	Tu jest super, tu jest historia	Polska Press
4.	Szlakiem architektury militarnej. Zamki gotyckie	Kujawsko-Pomorskie Centrum Kultury w Bydgoszczy
5.	Szlakiem świętych patronów. Kapliczki przydrożne	Kujawsko-Pomorskie Centrum Kultury w Bydgoszczy

Przedstawiając działania edukacyjno-popularyzatorskie samorządu nie można zapomnieć o współpracy z Telewizją Toruń. Dzięki współpracy samorządu i telewizji, od 2021 r. produkowany jest program pn. Zabytki techniki Kujaw i Pomorza. W okresie sprawozdawczym powstało pięć programów, które dostępne na kanale YouTube TV Toruń:

- Stacja pomp. Stare Bielany w Toruniu;
- Kanał bydgoski;
- Zajeżdźnia tramwajowa w Grudziądzu;
- Wielki kanał Brdy i akwedukt w Fojutowie;
- Żnińska Kolej Wąskotorowa.

Programy przygotowywano we współpracy ze środowiskiem konserwatorskim, stowarzyszeniami branżowymi oraz historykami. Przedstawiono historię obiektów, jego funkcje, zakres działania w otoczeniu społeczno-gospodarczym, a także stan obiektu w poszczególnych latach swojej działalności.

W grudniu 2022 r. zakończyła się realizacja projektu Cult-CreATE współfinansowanego z programu Interreg Europe (Cultural and Creative Industries contribution to Cultural and Creative Tourism in Europe). Projekt miał na celu wykorzystanie przemysłu związanego z kulturą i twórczością w rozwoju nowych produktów i usług na rzecz wzrostu zatrudnienia, dzięki innowacjom, zmianie polityki i rozszerzeniu oferty turystycznej. W przypadku województwa kujawsko-pomorskiego doświadczenia Cult-Create wykorzystano w projektowaniu działań służących usprawnieniu funkcjonowania Szlaku Piastowskiego. Dzięki międzynarodowej kooperacji przygotowano koncepcję Strategii Komunikacji Marketingowej dla Szlaku Piastowskiego oraz dokument końcowy projektu - Plan Działania, w którym przedstawiono idee rozwoju turystyki kreatywnej w oparciu o regionalne przemysły kreatywne oraz zbudowano model zintegrowanego zarządzania Szlakiem Piastowskim dla podniesienia konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw oraz branży przemysłów kreatywnych w województwie kujawsko-pomorskim. W latach 2021-2022 w ramach działań związanych z promowaniem Szlaku Piastowskiego urząd marszałkowski finansował

oznakowanie zachodniej części szlaku E-22a - E-22b i wschodniej części od okolic Strzelna do Kowala oraz zorganizował „Weekend na Szlaku Piastowski”.

W 2021 r. województwo kujawsko-pomorskie objęło prezydenturę w Europejskiej Federacji Dróg Św. Jakuba, którego celem jest umocnienie wspólnego europejskiego dziedzictwa i kulturowego wkładu różnych krajów Europy do historii i tożsamości kontynentu. Każdego roku województwo finansuje prace związane z oznakowaniem szlaku. W 2022 r. oznakowano bydgoską część szlaku na długości 12 km.

<https://www.kujawsko-pomorskie.pl/turystyka/32922-znakujemy-szlak-sw-jakuba-w-województwie>

24 marca 2022 r. w Toruniu zostały podpisane dwa listy intencyjne dotyczące powstania historycznego Szlaku Kopernikowskiego. To wydarzenie zapoczątkowało współpracę trzech województw i samorządów w regionie w zakresie działań służących wzmocnieniu marki szlaku. W lipcu 2022 r. we Fromborku, zostały podpisane umowy licencyjne dotyczące identyfikacji wizualnej wspólnie tworzonego szlaku. Koordynatorem działań w województwie kujawsko-pomorskim jest Kujawsko-Pomorskie Centrum Dziedzictwa w Toruniu, którego zadaniem jest przygotowanie projektu oznakowania drogowego szlaku.

Kujawsko-Pomorska Organizacja Turystyczna w 2022 r., we współpracy z Polską Organizacją Turystyczną r. przeprowadziła szkolenia dla informatorów turystycznych pn. „Profesjonalna obsługa turysty w informacji turystycznej regionu kujawsko-pomorskiego” oraz „Odkrywanie uroków i smaków Doliny Dolnej Wisły”. Ich celem było podnoszenie kompetencji kadr regionalnych punktów IT m.in. w zakresie znajomości ofert województwa, tj. produktów wykreowanych na bazie dziedzictwa Kujaw i Pomorza. Ponadto współpracując z Powiatem Świeckim i z Powiatem Tucholskim zrealizowała projekt „Budujemy markę Bory Tucholskie” (w 2021 r). wraz z Powiatem Świeckim, z Miastem Chełmno i Miastem Grudziądz oraz koordynatorem szlaku „Niech Cię Zakole” zrealizowała projekt „Budujemy markę Doliny Dolnej Wisły” (w 2022 r.). Celem obu przedsięwzięć było stworzenie strategii i planów promocji marek terytorialnych Borów Tucholskich i Doliny Dolnej Wisły, a także podniesienie atrakcyjności i rozpoznawalności tych subregionów poprzez ujednoliconą i konsekwentnie prowadzoną komunikację. W obu dokumentach znaczącą rolę odgrywa lokalne dziedzictwo i tożsamość regionalna, będące tłem dla rekomendowanych kierunków działania. Kujawsko-Pomorska Organizacja Turystyczna zrealizowała w 2021 r. kampanię „Paszport do przeszłości” skupioną na zabytkach i dziedzictwie niematerialnym, a w 2022 r. „Paszport od kuchni”, ukazujący dziedzictwo kulinarne Kujaw i Pomorza.

2. Cel główny: Dostępna przestrzeń i czyste środowisko

Cel operacyjny: Przestrzeń kulturowa

Przestrzeń kulturową należy rozumieć jako wszelkie działania podejmowane w celu poprawy stanu zachowania regionalnego dziedzictwa kulturowego. Stan zachowania dziedzictwa kulturowego ma bezpośredni wpływ na jakość życia mieszkańców, a jednocześnie kształtuje pewien indywidualny kontekst rozwojowy. Dziedzictwo kulturowe województwa kujawsko-pomorskiego to jedna z najmocniejszych stron województwa. W oparciu o nią budowana jest marka województwa. Nadaje swoisty charakter województwa, a tym samym decyduje o jego konkurencyjności. Świadomość wspólnej marki przyczynia się do tworzenia więzi międzyludzkich, które ułatwiają interakcje oraz współdziałanie.

Zgodnie z art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wpis do rejestru zabytków jest podstawową formą ochrony dziedzictwa kulturowego. Zabytek nieruchomy wpisuje się do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Ustawa umożliwia służbom konserwatorskim objęcie ochroną prawną obiektów (budynków lub zespołów budynków) o znacznych wartościach artystycznych, historycznych lub naukowych z urzędu, także bez wstępnej zgody ich właściciela (art.10 ww. ustawy). Z danych przekazanych przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Toruniu, w 2021 r. wpisano do rejestru zabytków 37 obiektów nieruchomych, 31 ruchomych, a w 2022 r. 9 nieruchomych i 110 ruchomych. Obecnie na terenie województwa kujawsko-pomorskiego zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków jest 3181 i 10346 zabytków ruchomych. W latach 2021-2022 wykreślono z rejestru 81 obiektów. W 2021 r. do rejestru zabytków został wpisany m.in. zespół obserwatorium astronomicznego Instytutu Astronomii UMK w Toruniu (złożonego m.in. z pawilonu obserwacyjnego, budynku naukowo-mieszkalnego, budynku ośrodka radioastronomii, parku przy obserwatorium astronomicznym i alei dojazdowej) wraz z otoczeniem budynku radioastronomii w miejscowości Piwnice (kwiecień 2021 r.) oraz oficyna pałacowa prawa i lewa, dom ogrodnika, park dworski w miejscowości Nawra, (maj 2021 r.).

Pomnik Historii to jedna z pięciu form ochrony zabytków wymienionych w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 r. Terminem tym określa się zabytek nieruchomy o szczególnym znaczeniu dla kultury naszego kraju. Rangę Pomnika Historii podkreśla fakt, że

jest on ustanawiany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej specjalnym rozporządzeniem na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W Polsce to najwyższe wyróżnienie nadano 123 zabytkom, w tym na terenie województwa znajduje się 7. Są to obiekty o szczególnych wartościach materialnych i niematerialnych oraz znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego regionu. W okresie sprawozdawczym żaden z obiektów zabytkowych województwa kujawsko-pomorskiego nie zyskał statusu Pomnika Historii.

Park kulturowy jest kolejnym narzędziem kompleksowej ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi, charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Celem ustanowienia takiej formy ochrony jest zintegrowana ochrona i zachowanie wybitnych wartości kulturowych i krajobrazowych, powstrzymanie ich degradacji oraz zrównoważona aktywizacja gospodarcza. Utworzenie parku kulturowego jest jedną z ustawowych form ochrony zabytków, pozostającą w kompetencji Rady Gminy. W okresie sprawozdawczym na terenie województwa utworzono

jeden park kulturowy - Park Kulturowy Stare Miasto w Bydgoszczy – Uchwała Nr XLIV/926/21 Rady Miasta Bydgoszczy z dnia 29 września 2021 r.

Wsparcie ochrony zabytków jest jednym z priorytetowych obszarów działań Województwa Kujawsko-Pomorskiego, mającym na celu zachowanie bogatego dziedzictwa kulturowego regionu w jak najlepszym stanie. W 2021 r. dzięki wsparciu finansowemu uzyskanemu z budżetu województwa samorządowe instytucje kultury realizowały zadania inwestycyjno-remontowe, łącznie na ten cel przeznaczono ponad 13,1 mln zł. W ramach zadań związanych z konserwacją i renowacją zabytków zrealizowano zadania:

Muzeum Etnograficzne im. Marii Znamierowskiej-Prüfferowej w Toruniu :

- przeprowadzono prace renowacyjne elewacji frontowej budynku pofortecznego, będącego własnością muzeum (179,6 tys. zł);
- dokonano wymiany pokrycia dachowego na zabytkowym obiekcie - chałupie ze Skórzenna znajdującej się w Parku Etnograficznym w Toruniu (18,5 tys. zł);
- zrealizowano prace renowacyjne elewacji zabytkowego budynku - spichlerza, w którym mieszczą się pracownie oraz magazyn zbiorów sztuki (161 tys. zł);
- prowadzono prace ziemne związane z wykonaniem sieci wodociągowej, zamontowaniem trzech kompletów hydrantów oraz instalacji odgromowej (391,5 tys. zł).

Muzeum Ziemi Kujawskiej i Dobrzyńskiej we Włocławku:

- rewitalizacja i adaptacja zabytkowego spichlerza w Kłóbce (413 tys. zł.);
- przeprowadzono prace remontowe w budynkach zabytkowych zlokalizowanych w Kujawsko-Dobrzyńskim Parku Etnograficznym w Kłóbce (172 tys. zł);

- dokonano wymiany pokrycia dachowego wraz montażem nowych instalacji odgromowej i wentylacyjnej na zabytkowym spichrzu, pełniącym funkcję magazynu zbiorów sztuki (285,7 tys. zł);
- prowadzono prace związane z zabezpieczeniem mechanicznym i monitoringiem wizyjnym budynków Muzeum Ziemi Kujawskiej i Dobrzyńskiej (170,7 tys. zł)
- wykonano prace interwencyjne w związku z awariami w budynkach muzealnych (59,3 tys. zł).

Filharmonia Pomorska im. I. J. Paderewskiego w Bydgoszczy:

- przeprowadzono konserwację i konieczne naprawy dachu na obiekcie będącym siedzibą instytucji (62,6 tys. zł).

Ośrodek Chopinowski w Szafarni:

- przeprowadzono proces osuszania mechanicznego pomieszczeń piwnicznych pałacu oraz przygotowano dokumenty niezbędne do prowadzenia dalszych prac (36,8 tys. zł);
- zakupiono i zamontowano system monitoringu (43,3 tys. zł).

Galeria i Ośrodek Plastycznej Twórczości Dziecka w Toruniu:

- dostosowano pomieszczenia sanitarne do potrzeb osób niepełnosprawnych (59 tys. zł).

Kujawsko-Pomorskie Centrum Kultury w Bydgoszczy:

- rozpoczęto prace związane z przygotowaniem dokumentacji na adaptację piwnic w budynku instytucji zadanie wieloletnie (36 tys. zł);

Pałac Lubostroń:

- zakupy inwestycyjne dot. systemu telewizji przemysłowej – monitoringu dla Pałacu Lubostroń (154 tys. zł.);

Kujawsko-Pomorskie Centrum Dziedzictwa w Toruniu:

- wykonanie kompleksowej inwentaryzacji wraz z projektem konserwatorskim dla Pałacu Nawrze (160,3 tys. zł.);

Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Bydgoszczy:

- modernizacja systemu alarmowego w budynkach biblioteki (24, 9 tys. zł.);

Kujawsko-Pomorskie Teatr Muzyczny w Toruniu:

- przebudowa i remont konserwatorski budynku Pałacu Dombskich w Toruniu (138,1 tys. zł)

Na zadania inwestycyjno-remontowe w 2022 r. łącznie przeznaczono ponad 14,1 mln zł³, w ramach działań związanych z opieką nad zabytkami województwo wsparło:

Muzeum Etnograficzne im. Marii Znamierowskiej-Prüfferowej w Toruniu:

- rozpoczęto prace związane z remontem elewacji budynku Arsenału, w którym zlokalizowana jest wystawa stała (113 tys. zł);
- wsparto zakup obiektu zabytkowego zagrody olęderskiej z Wielkiego Lubienia, który w przyszłości zostanie translokowany do Olenderskiego Parku Etnograficznego (37,6 tys. zł);
- wyremontowano piwniczkę kujawską i tucholską w Parku Etnograficznym w Toruniu (20,2 tys. zł);
- przeprowadzono prace remontowe obiektów zlokalizowanych w Parku Etnograficznym w Kaszczorku (15,2 tys. zł);

Muzeum Ziemi Kujawskiej i Dobrzyńskiej we Włocławku:

- przeprowadzono prace remontowe w Kujawsko-Dobrzyńskim Parku Etnograficznym w Kłóbce (99,3 tys. zł);
- rekonstrukcja młynu wodnego w Kłóbce (58,9 tys. zł.);

Pałac Lubostroń w Lubostroniu:

- wykonano dokumentację instalacji sygnalizacji pożaru (9 tys. zł);

Kujawsko-Pomorskie Teatr Muzyczny w Toruniu:

- przebudowa i remont konserwatorski budynku Pałacu Dombskich w Toruniu (192,6 tys. zł)

Kujawsko-Pomorskie Centrum Dziedzictwa w Toruniu:

- odbudowa obiektu – tzw. „Domu Heleny Grossównej” (51,9 tys. zł.);

---

³ Kwota obejmuje wydatki niewygasające z rokiem 2022 ujęte w planie finansowym na rok 2023 przyjętym uchwałą Nr LII/704/22 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 19.12.2022 r. (681,4 tys. zł)

Kolejne edycje wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami realizowane są w bieżącej polityce samorządu województwa dotyczącej zarówno ochrony zabytków, jak i opieki nad zabytkami, w szczególności w zakresie bezpośredniego wspierania właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych. W ramach środków rozdysponowywanych przez samorząd województwa wsparto 369 zadań na kwotę bliską 2,5 miliona zł.

W ramach dotacji udzielanych przez samorząd województwa kujawsko-pomorskiego nie można zapomnieć o projektach partnerskich realizowanych przez Departament Kultury i Dziedzictwa Narodowego we współpracy z innymi departamentami urzędu. Montaż finansowy w 2021 r., oprócz dotacji z budżetu województwa, środków z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego i wkładu własnego poszczególnych partnerów zawierał środki z budżetu państwa.

PROJEKTY DOFINANSOWANE ZE ŚRODKÓW UNIJNYCH Z REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO NA LATA 2014-2020 W RAMACH PROJEKTÓW PARTNERSKICH					
DZIAŁANIE 4. 4 OCHRONA I ROZWÓJ ZASOBÓW KULTURY					
Lp.	Tytuł projektu	Ilość zadań	Wartość ogółem	Koszty kwalifikowalne	Dofinansowanie (RPO WK-P)
1.	Wsparcie opieki nad zabytkami województwa kujawsko-pomorskiego w 2021 r. ⁴	150	13 969 139,59 zł	13 739 504,45 zł	8 315 130,81 zł
2.	Wsparcie opieki nad zabytkami województwa kujawsko-pomorskiego w 2022 r. ⁵	161	23 314 819,73 zł	23 314 819,73 zł	16 206 930,44 zł

Zabytki, będące spuścizną poprzednich pokoleń, odgrywają istotną rolę w gospodarce w wymiarze zarówno społecznym, jak i ekonomicznym. Wpływają na tożsamość terytorialną społeczeństw oraz świadczą o minionych wydarzeniach, jednocześnie mogą stanowić ważny czynnik rozwoju gospodarczego danego regionu, oddziałując na jego atrakcyjność turystyczną. Dlatego też w okresie sprawozdawczym działania, podejmowane przez instytucje kultury, czy jednostki samorządu terytorialnego, przyczyniające się do poprawy stanu infrastruktury kultury mogły korzystać ze wsparcia w ramach środków pochodzących z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020.

PROJEKTY DOFINANSOWANE ZE ŚRODKÓW UNIJNYCH Z REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO NA LATA 2014-2020				
Lp.	Beneficjent	Tytuł projektu	Wartość ogółem	Dofinansowanie
1.	Centrum Kultury DWÓR ARTUSA	Nowoczesny Dwór Artusa – restauracja i modernizacja centrum kultury.	3 219 360,91 zł	1 907 746,18 zł
2.	Toruńska Agenda Kulturalna	Klub Ucznia. Remont i adaptacja budynku gospodarczego przy I LO oraz Krzywej Wieży.	1 619 903,46 zł	1 036 433,00 zł
3.	Kujawsko-Pomorski Teatr Muzyczny w Toruniu	Rozbudowa Kujawskiego Centrum Muzyki w miejscowości Wieniec koło Włocławka.	7 426 996,20 zł	5 087 760,00 zł

⁴ Projekt jest na etapie rozliczania ostatniego wniosku o płatność końcową

⁵ Projekt w trakcie realizacji, 14 zadań zakończy się realizację w maju 2023 r.

4.	Muzeum Ziemi Kujawskiej i Dobrzyńskiej we Włocławku	Rekonstrukcja młyna wodnego w Kłóbce.	2 888 361,35 zł	2 007 662,88 zł
5.	Kujawsko-Pomorskie Centrum Dziedzictwa	Przygotowanie dokumentacji projektowo-kosztorysowej na potrzeby utworzenia Muzeum Ziemiaństwa im. Rodziny Szczanieckich w Nawrze.	1 674 623,74 zł	1 327 932,17 zł
6.	Województwo Kujawsko-Pomorskie	Przygotowanie dokumentacji projektowo-kosztorysowej na potrzeby utworzenia „Młyna Energii” w Grudziądzu.	737 514,71 zł	717 905,73 zł
PROJEKTY DOFINANSOWANE ZE ŚRODKÓW UNIJNYCH Z EUROPEJSKIEGO FUNDUSZU ROLNEGO NA RZECZ ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH (EFRROW)				
Lp.	Beneficjent	Tytuł projektu	Wartość ogółem	Dofinansowanie
1.	Parafia Rzymskokatolicka pw. Narodzenia NMP w Ostrowasie	Wspieranie działań zmierzających do zachowania dziedzictwa kulturowego poprzez remont drogi procesyjnej wokół kościoła pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny	198 925,63 zł	139 983,00 zł
2.	Parafia Rzymskokatolicka p.w. św. Marcina Biskupa w Świekatowie	Remont organów piszczałkowych w Kościele Parafialnym pw. Św. Marcina w Świekatowie	67 900,00 zł	49 600,00 zł
3.	Gmina Mogilno	Rozbiórka i odbudowa wieży ciśnień w Mogilnie oraz renowacja pomnika Matki Boskiej w Targowicy stanowiących obiekty ogólnodostępnej infrastruktury dziedzictwa lokalnego.	382 422,89 zł	198 936,00 zł

Podsumowanie

Niniejsze opracowanie stanowi podsumowanie działań podejmowanych w latach 2021-2022 w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przez samorząd województwa kujawsko-pomorskiego. Jest to pierwsze sprawozdanie z realizacji „Programu opieki nad zabytkami województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2021-2024”. Na podstawie celów głównych i operacyjnych określonych w programie przeprowadzona została ocena stanu realizacji Programu. Z uwagi na sposób ujęcia wskaźników oceniających poziom realizacji Programu, ocena ta ma charakter opisowy i zawarta została w kolejnych rozdziałach sprawozdania, podzielonych według dwóch celów głównych.

Lata sprawozdawcze były okresem zmian cywilizacyjnych, z którymi musiało się zmierzyć województwo, jak i cały kraj. W 2021 r. priorytetem było zapewnienie bezpieczeństwa sanitarnego i przystosowanie się do nowego sposobu funkcjonowania jednostek i instytucji, rozwiązywanie problemów organizacyjnych, społeczno-ekonomicznych i technologicznych, umożliwiających zdalny kontakt. Pandemia COVID-19 wpłynęła na zmianę wielu planów działań i strategii komunikacyjnych, także na ocenę i hierarchię życiowych wartości. Doświadczenie pandemii COVID-19 i obowiązujących wówczas ograniczeń zmieniło – przekonamy się za kilka lat czy na stałe – formy komunikacji i pracy, sposób odbierania i korzystania z kultury oraz oferowania wiedzy, wrażeń i doświadczeń związanych z dziedzictwem kulturowym. Rok 2022 przyniósł wojnę w Ukrainie, która postawiła całą Polskę w obliczu bezprecedensowych wyzwań. Jednym z nich jest ogromny napływ uchodźców z Ukrainy, który rozpoczął się już od pierwszego dnia zbrojnej napaści Rosji. Jego następstwem jest wzrost szczególnych i trudnych zadań, które miasta i samorządy lokalne podejmują w celu pomocy migrantom. Szczególnie ważne było jest zapewnienie przybyłym dostępu do usług publicznych w obszarach edukacji, ochrony zdrowia, opieki społecznej czy rynku pracy. Pomimo bardzo dynamicznie zmieniającego się otoczenia, wyznaczone cele przez samorząd województwa były realizowane. Środki dedykowane na udzielanie dotacji i rozwój infrastruktury kultury były budżecie województwa zagwarantowane, a toczące się inwestycje nadal realizowane.

Podsumowując działania podejmowane przez samorząd województwa w zakresie ochrony dziedzictwa nie można zapomnieć o staraniach podjętych wspólnie z Wojewódzką Biblioteką Publiczną - Książnicą Kopernikańską w Toruniu, aby manuskrypt kodeksu „*Epistola de laudibus augustae bibliothecae atque libri quatuor versibus scripti eodem argumento ad serenissimum Mathiam Corvinum Panoniae regem*”, stanowiący najcenniejszy zabytek kultury w kolekcji Książnicy Kopernikańskiej i jeden z najcenniejszych rękopisów XV-wiecznych w Polsce (wpisany na Światową Listę Programu UNESCO „Pamięć Świata”, znajdujący się w Toruniu od XVI wieku) pozostał w zbiorach bibliotecznych, kiedy 2 lutego 2022 r. w Sejmie RP został złożony poselski projekt ustawy dotyczącej odebrania Książnicy Kopernikańskiej prawa własności rękopisu i przekazania go Skarbowi Państwa. Dzieło miało następnie zostać przekazane państwu węgierskiemu. Samorząd Województwa zainicjował szereg działań służących rozpropagowaniu wiedzy o kodeksie oraz jego walorach zabytkowych, historycznych i artystycznych. Plany wywiezienia za granicę bezcennego zabytku wywołały zdecydowany sprzeciw władz Województwa, dyrekcji Książnicy, działającej w instytucji Rady

Naukowej, władz miasta Torunia, parlamentarzystów, przedstawiciele środowisk naukowych i kulturalnych, a także licznych mieszkańców regionu oraz całego kraju. Miały one szeroki oddźwięk nie tylko w kraju, ale i poza jego granicami. W rezultacie podjętych działań Biblioteka Narodowa pozytywnie zaopiniowała wniosek o wpisanie go do narodowego zasobu bibliotecznego, jednakże projekt ustawy nie został wycofany z Sejmu RP.

Dyrektor Departamentu
Kultury i Dziedzictwa Narodowego
[Signature]
MARSZAŁEK WOJEWÓDZTWA (3)
Jerzy Januszowski

[Signature]
Piotr Celbecki

Wicemarszałek Województwa
[Signature] (1)
Zbigniew Ostrowski

Członek Zarządu
Województwa Kujawsko-Pomorskiego
[Signature] (3)
Szymon Kopyś

Wicemarszałek Województwa
[Signature] (1)
Zbigniew Sosnowski